

فصلنامه علمی پژوهشی
دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
دوره ۱۷ / شماره ۱ (پیاپی ۶۵) / بهار ۱۴۰۷
صفحه ۴۳۹ تا ۴۵۳

ارائه الگویی پارادایمی تأثیر هیئت مدیره و کمیته حسابرسی بر مدیریت ریسک در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

محمد صالح مزارزئی

گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

m.mazarzeyi@iau.ir

حسین بدیعی

گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

badiei@iau.ac.ir

عباسعلی حق پرست

گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

aa.haghparsatt@iau.ac.ir

عزیز گرد

گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

gord@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۲

چکیده

امروزه مدیریت ریسک به عنوان یک ابزار هوشمند مدیریتی و محرک اقتصادی مهم مورد توجه صاحبان سرمایه، مدیران سازمان ها، شرکت ها و تصمیم گیرندگان قرار گرفته است. این پژوهش با هدف ارائه الگوی پارادایمی تأثیر خصوصیات هیئت مدیره و کمیته حسابرسی داخلی بر مدیریت ریسک در شرکتهای ایرانی، در سال ۱۴۰۴ با استفاده از روش تحقیق کیفی گراند تئوری و مصاحبه های نیمه ساختاریافته با ۱۲ خبره حاکمیت شرکتی و مدیریت ریسک انجام شد. جامعه آماری شامل مدیران ارشد، حسابرسان و متخصصان حاکمیت شرکتی فعال در بورس اوراق بهادار تهران بود. نتایج نشان داد الگوی پارادایمی مبتنی بر زنجیره علی خصوصیات ساختاری هیئت مدیره (اندازه بهینه، نسبت بالای اعضای موظف/متخصص) و کمیته حسابرسی (تخصص مالی قوی، تعداد جلسات بالا) بر کیفیت استراتژی های مدیریت ریسک دارای انطباق گزارشات و بهبود بهره وری دارایی ها است. خبرگان تأکید کردند که در بستر ایران، تعهد زمانی اعضای موظف بر استقلال هیئت مدیره اولویت دارد و تخصص مالی کمیته حسابرسی به عنوان ستون فقرات نظارت بر ریسک های مالی، نقشی غیرقابل مذاکره ایفا می کند.

واژه های کلیدی: خصوصیات هیئت مدیره، کمیته حسابرسی، مدیریت ریسک.

۱- مقدمه

با رشد رقابت میان سازمان های امروزی و تهدیدات و فرصت هایی که گریبان گیر تمامی سازمان ها در سطوح مختلف داخلی و بین المللی می باشد، مفهوم ریسک اهمیت زیادی پیدا کرده است. تهدیدات یاد شده می تواند به حدی باشد که سازمان را با شکست مواجه نماید. از این رو مدیران برای رشد و بقای سازمان باید به فکر راه هایی برای کاهش ریسک های نامطلوب باشند. امروزه مدیریت ریسک به عنوان یک ابزار هوشمند مدیریتی و محرک اقتصادی مهم مورد توجه صاحبان سرمایه، مدیران سازمان ها، شرکت ها و تصمیم گیرندگان قرار گرفته است. هدف مدیریت ریسک، کنترل پیامدهای نامطلوب ناشی از تحمل ریسک است. مدیریت ریسک بنگاه با دیدگاهی سیستماتیک، از ریسک های موجود در یک صنعت و بنگاه تجاری حداکثر ارزش را ایجاد می نماید هیات مدیره مهمترین عامل در کنترل و نظارت بر مدیریت شرکت و محافظت از منابع سهامداران قلمداد می شود (فاما و جنسن^۱، ۱۹۸۳). اما گاهی اوقات مدیران در وضعیت هایی قرار می گیرند که تصمیم هایشان به نفع سهامداران شرکت نبوده و باعث مخدوش شدن گزارش های مالی می شوند در واقع کیفیت سود زمانی کاهش پیدا می کند که مدیران قضاوت خویش را در گزارشگری مالی و در نحوه ثبت و گزارش های مالی بصورتی وارد نمایند که تغییر در محتوای گزارش های مالی، برخی از سهامداران را نسبت به عملکرد اقتصادی شرکت گمراه نماید. ریسک فراگیر است و در تمام جنبه های عملیات تجاری جریان دارد، بنابراین، مدیریت ریسک برای شرکت ها از اهمیت ویژه ای برخوردار است. مدیریت ریسک در ابتدا به عنوان مجموعه ای از روش ها و استراتژی هایی تعریف شد که به کسب و کارها کمک می کند تا با کنترل و نظارت بر ریسک ها به اهداف اصلی خود دست یابند. مدیریت ریسک مؤثر با حاکمیت شرکتی ارتباط نزدیکی دارد و به یکدیگر وابسته است (ژئو و هوو^۲، ۲۰۲۵). نتایج مطالعات و بررسی های انجام شده نشان می دهد که هیات مدیره در ارتقای عملکرد و ارزش شرکت نقش با اهمیتی ایفا می کند و طی چند دهه گذشته، تغییرات چشمگیری در نقش مدیریت و ریسک در شرکت ها رخ داده است. تا دهه ۱۹۸۰، کار مدیریت ریسک شرکت - اساساً موقعیتی پایین در خزانه داری شرکت - عمدتاً شامل تهیه بیمه می شده است. طی دهه های ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰، مدیریت ریسک شرکت گسترش یافته و شامل انواع متفاوتی از ریسک می شود، از جمله ریسک عملیاتی، ریسک اعتباری و به تازگی ریسک

راهبردی. در تعداد زیاد و روبه رشد شرکت ها، وظیفه مدیریت ریسک توسط مدیر ارشد اجرایی تحت عنوان مأمور ارشد ریسک راهبری می شود و مسئولیت آن بر عهده اعضای هیات مدیره است که از طریق نظارت بر معیارهای ریسک و تعیین محدودیت هایی بر این معیارها، اعمال می شود. اعضای غیرموظف هیات مدیره از طریق نظارت بر مدیران موظف، بر روی تصمیمات آنان نظارت دارند. همچنین مطالعاتی همچون العطاسی و پیلائی^۳ (۲۰۲۴) تحلیلی تطبیقی از حاکمیت شرکتی و دستورالعمل های مدیریت ریسک ارائه دادند. آنها اکثر بر رابطه بین مولفه های حاکمیت شرکتی و مدیریت ریسک یا ریسک افشا تمرکز داشته اند. از طرفی مقایسه و مقابله سیاست های مدیریت ریسک شامل ارزیابی نقش هیئت مدیره در رهبری استراتژی های مدیریت ریسک و بررسی جایگاه کمیته حسابرسی داخلی در تطبیق با ریسک های مختلف شرکت می باشد که این در این بین نقش خصوصیات هیئت مدیره هم زمان با در نظر گرفتن مولفه های کیفیت حسابرسی داخلی بر مدیریت ریسک شرکت قبلاً در هیچ مطالعه جامعی الگوسازی و ارائه نشده است؛ که این پژوهش از این جنبه دارای نوآوری است و به ادبیات خواهد افزود.

امروزه مدیریت ریسک به عنوان یک ابزار هوشمند مدیریتی و محرک اقتصادی مهم مورد توجه صاحبان سرمایه، مدیران سازمان ها، شرکت ها و تصمیم گیرندگان قرار گرفته است. هدف مدیریت ریسک، کنترل پیامدهای نامطلوب ناشی از تحمل ریسک است. مدیریت ریسک بنگاه با دیدگاهی سیستماتیک، از ریسک های موجود در یک صنعت و بنگاه تجاری حداکثر ارزش را ایجاد می نماید (الدیب^۴ و همکاران، ۲۰۲۵). با توجه به اهمیتی که مدیریت ریسک شرکت ها دارد بررسی این موضوع در این پژوهش کمک نمود که یک الگوی پارادایمی مبتنی بر نظرات خبرگان بر اثر اعضای هیات مدیره و کمیته های حسابرسی بر مدیریت ریسک شرکت های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تبیین گردد. در ادامه ابتدا مبانی نظری و پیشینه مطرح شده و سپس معرفی روش کیفی و گزارش و تحلیل مصاحبه ها تا رسیدن به الگویی قابل قبول به روش گزند تئوری (روش داده بنیاد) بیان شده است.

۲- مبانی نظری

این پژوهش بر جنبه های کلی مدیریت ریسک با در نظر گرفتن خصوصیات هیئت مدیره و کمیته حسابرسی تمرکز دارد. مفهوم

³ Alatassi, B., & Pillai, R.

⁴ El-Deeb

¹ Fama & Jensen

² Guo and Huo

می‌سازد. همچنین مهم است زیرا به محافظت از منافع یک شرکت، مانند شهرت، موفقیت مالی و کارکنان کمک می‌کند. کار با احتیاط شدید به افراد کمک می‌کند تا تصمیمات مالی بهتری بگیرند، مانند اطمینان از قابل پرداخت بودن وام‌ها با انجام اقدامات مناسب برای محافظت از شرکت در برابر مسئولیت قانونی. در مجموع، مدیریت مؤثر ریسک‌ها برای ثبات مالی بلندمدت ضروری است. آمادگی در برابر ریسک به شرکت‌ها اجازه می‌دهد تا از اختلال شدید جلوگیری کنند، جریان نقدی منظم و سودآوری را تضمین کنند. به عنوان مثال، می‌تواند شامل تنوع‌بخشی به سرمایه‌گذاری‌های فرد برای کاهش ضررهای بازار باشد. علاوه بر این، کار کردن به صورت مشروط هزینه وام گرفتن را برای شرکت‌ها کاهش می‌دهد. توضیحات قبلی در مورد کنترل و ثبات می‌تواند منجر به این شود که انواع مختلف بانک‌ها و سرمایه‌گذاران بخواهند به یک شرکت وام بدهند یا پول اهدا کنند. ریسک‌های مدیریت‌شده خوب، شواهدی از مدیریت قوی و کسب‌وکار قابل اعتماد دارند (نگوو، ۲۰۲۴).

مدیریت ریسک فرایندی است که هدف آن کاهش آثار زیان‌آور یک فعالیت از طریق اقدام آگاهانه برای پیش‌بینی حوادث ناخواسته و برنامه‌ریزی برای اجتناب از آن‌ها است. به‌طور کلی می‌توان مدیریت ریسک را فرایند سنجش یا ارزیابی ریسک و سپس طرح استراتژی‌هایی برای اداره ریسک دانست. در مجموع، استراتژی‌های به‌کار رفته شامل انتقال ریسک به بخش‌های دیگر، اجتناب از ریسک، کاهش اثرات منفی ریسک، و پذیرش قسمتی یا تمامی پیامدهای یک ریسک خاص هستند (العطاسی و پیلائی، ۲۰۲۴). مدیریت ریسک به فرایند شناسایی، تحلیل و پاسخ به عوامل خطر ساز گفته می‌شود که در طول عمر یک پروژه ممکن است رخ بدهند. اگر مدیریت ریسک به‌درستی انجام شود می‌تواند با کنترل وقایع آینده، از خطرات احتمالی پیش‌گیری کند.

هیئت مدیره یکی از مهمترین نهادهای حاکمیتی هر شرکت است. این گروه از افراد که معمولاً توسط سهامداران انتخاب می‌شوند، هم اجرایی و هم غیر اجرایی هستند و وظیفه نظارت بر مدیریت شرکت و تصمیم‌گیری‌های حیاتی در مورد جهت‌گیری استراتژیک سازمان را بر عهده دارند (دوو و یوو، ۲۰۲۵). مسئولیت‌های اصلی هیئت مدیره شامل انتصاب و ارزیابی مدیریت ارشد، در درجه اول مدیرعامل، و تعیین سیاست‌های کلی شرکت است. علاوه بر این، هیئت مدیره موظف است اطمینان حاصل کند که شرکت با قوانین مربوطه و

مدیریت ریسک ذاتاً با ساختار و اصول حاکمیت شرکتی آن مرتبط است (ژئو و هوو، ۲۰۲۵). شرکت‌ها در معرض ریسک‌های منحصر به فردی هستند که ناشی از پایداری آنها به اصول مدیریت مالی یا ریسک‌های بازار و محیطی است. این امر مستلزم توسعه رویکردهای مدیریت ریسک متناسب با ویژگی‌های متمایز کننده خصوصیات کمیته و هیئت مدیره شرکتها است (الدیب و همکاران، ۲۰۲۴). البته یکی دیگر از جنبه‌های مهم که این روزها توجه زیادی به آن معطوف شده است، شفافیت است. شرکت‌ها نباید فقط زمانی که شخص ثالثی مانند یک سرمایه‌گذار که قصد تأمین مالی فعالیت‌هایشان را دارد، اطلاعات مربوط به آنها را افشا کند، آن را افشا کنند. بلکه، استانداردهای حاکمیت شفاف، افشای کامل و به موقع تمام اطلاعات مهم را نه تنها در مورد وضعیت مالی شرکت، بلکه در مورد ویژگی‌های شیوه‌های مدیریتی آن نیز در نظر می‌گیرد. مطالعات نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که به این استانداردهای شفافیت پایبند هستند، فعالیت‌های خود را با هزینه بسیار کمتری تأمین مالی می‌کنند و تعداد کمتری از آنها از تأمین مالی محروم می‌شوند. علاوه بر این، شفافیت باعث می‌شود که نهادهای تجاری، طرح‌های کلاهبرداری و دستکاری حساب‌ها را افشا کنند (کواترته، ۲۰۲۲).

به‌طور کلی، ساختار حاکمیت شرکتی باید تعهد قوی به تجارت اخلاقی را نشان دهد، که می‌تواند منبع ایجاد ثبات بلندمدت باشد. کدهای اخلاق و رفتار باید تدوین شوند تا همه افراد در سازمان، از مدیران ارشد گرفته تا اپراتورهای مرکز تماس و دستیاران، درک کنند که چه چیزی درست و چه چیزی غلط است و از این دانش پیروی کنند. مطالعات تجربی ثابت می‌کند که شرکت‌هایی با استانداردهای اخلاقی بالا، کمتر در معرض رسوایی‌ها و دعاوی حقوقی قرار می‌گیرند که می‌تواند برای آنها هزینه زیادی داشته باشد. مدیریت ریسک فرایند شناسایی، ارزیابی و انجام اقدامات لازم برای مدیریت ریسک‌های بالقوه‌ای است که می‌تواند مانع از فعالیت یا نابودی مالی یک شرکت شوند. رویکرد مدیریت ریسک شامل شناسایی ریسک‌های داخلی و خارجی است که می‌تواند بر اهداف یک شرکت تأثیر بگذارد. این ریسک‌ها می‌توانند شامل عدم قطعیت‌های مالی، بدهی‌های قانونی، اشتباهات در مدیریت استراتژیک یا بلایای طبیعی باشند (نگوو، ۲۰۲۴). ارزیابی ریسک روشی سیستماتیک برای بررسی ریسک‌ها و احتمالات احتمالی است. برنامه‌ریزی به شناسایی اولویت‌های اصلی کمک می‌کند که این فرآیند را کارآمد و مؤثر

³ Du, S. and K. Yu

¹ Quattrone

² Nkgowe

بریس و همکاران (۲۰۲۴) به بررسی رابطه بین تحلیل ریسک و دوگانگی ریسک به عنوان فرصت و تهدید می‌پردازند. تحقیقات گذشته، رشته تحلیل ریسک را در شیوه‌ها و اهداف متنوعی که مدیریت و راهبری را تشکیل می‌دهند، قرار داده است (آون و فیلیچ^۳، ۲۰۲۰). «رویه‌ها» به رویه‌ها و روش‌هایی اشاره دارد که برای پشتیبانی از عملکرد مدیریت ریسک استفاده می‌شوند؛ در حالی که «اشیاء» به عنوان محصولات این رویه‌ها و روش‌ها، مانند ماتریس ریسک یا فهرست ریسک، درک می‌شوند. آون^۴ (۲۰۲۳) با بررسی چگونگی تأثیر این شیوه‌ها و اشیاء بر ماهیت و نتایج تحلیل ریسک در سازمان‌ها، به ادبیات موضوع کمک می‌کند. ما استدلال می‌کنیم که ترکیب خاص این شیوه‌ها و اشیاء، همراه با هویت‌های موضوعی کسانی که این شیوه‌ها و اشیاء را اتخاذ و به کار می‌گیرند، می‌تواند بر اینکه آیا ریسک‌ها به روشی کم و بیش رسمی تجزیه و تحلیل می‌شوند یا خیر، و همچنین اینکه آیا تمرکز بیشتر بر بعد تهدید یا فرصت ریسک است، تأثیر بگذارد.

آون (۲۰۲۳) از زمینه راهبری هیئت مدیره استفاده نمود. راهبری هیئت مدیره نوعی «بررسی و قضاوت تصمیم‌گیرنده» است (آون، ۲۰۲۳) که نیاز به ارزیابی دقیق فرصت‌ها و تهدیدها دارد. پارکر^۵ (۲۰۰۸) خاطر نشان می‌کند که اعضای هیئت مدیره یک دقیقه‌ای بر ارزیابی و کاهش تهدیدهای کنترل داخلی، و سپس بر بهره‌برداری از فرصت‌های ارزش آفرین و اغلب هر دو تمرکز دارند. این امر مستلزم تجزیه و تحلیل مکرر ریسک و بررسی و قضاوت تصمیم‌گیرنده در شرایط عدم قطعیت است. اعضای هیئت مدیره برای پشتیبانی از تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری خود، از انواع شیوه‌ها و اهداف مدیریت ریسک استفاده می‌کنند، در حالی که همزمان باید تعهدات خود را برای حفظ سازمان به عنوان یک شرکت فعال، محافظت از ذینفعان آسیب‌پذیر در برابر ضرر مالی یا فیزیکی و ایجاد ارزش چه از نظر سود و چه از نظر نوعی بازده اجتماعی، تطبیق دهند. در نتیجه، تحقیقات (آون و فیلیچ، ۲۰۲۰ و بریس و همکاران، ۲۰۲۴) بینشی در مورد میزان اتخاذ اصول احتیاطی (پیش‌ضد) توسط هیئت مدیره، همانطور که توسط آون (۲۰۲۳) بیان شده است، ارائه می‌دهد.

بررسی و همکاران (۲۰۲۴) بیان نمود که علاوه بر بررسی تحلیل ریسک در زمینه راهبری هیئت مدیره، از تحقیقات مدیریت ریسک یکپارچه محور در مورد دوگانگی ریسک بهره می‌برد. این تحقیقات، دوگانگی ریسک را با استفاده از دیدگاه

استانداردهای اخلاقی مطابقت دارد. نقش هیئت مدیره و اثربخشی متناظر کار آن با ترکیب، تنوع و شایستگی‌های اعضای آن مرتبط است. مطالعات متعددی تأثیر قابل توجهی از ساختار هیئت مدیره بر حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت‌ها یافته‌اند. مدیریت ریسک یک فرآیند سیستماتیک است که همه سازمان‌ها برای شناسایی و مدیریت خطرات و تهدیدهای احتمالی از آن استفاده می‌کنند. این خطرات می‌توانند شامل خطرات مالی، عملیاتی و استراتژیک برای شرکت و همچنین بسیاری از پیامدهای خطرناک دیگر باشند. یک سیستم مدیریت ریسک خوب طراحی شده باید انواع خطرات را در نظر بگیرد، منابع آنها را شناسایی کند و سیاست‌ها و رویه‌هایی را برای کاهش تأثیر بالقوه آنها تدوین کند. اجرای سیاست‌های مؤثر مدیریت ریسک منجر به شرکت‌هایی با آمادگی بهتر می‌شود که می‌توانند به شرایط نامطلوب بهتر پاسخ دهند. مطالعات مختلف نشان داده‌اند که شرکت‌هایی با برنامه‌ها و استراتژی‌های مناسب مدیریت ریسک، از نظر مالی پایدارتر و با شوک‌های اقتصادی سازگارتر هستند (دوو و یوو، ۲۰۲۵).

تحقیقات در مورد تحلیل و کنترل ریسک در سازمان‌ها که صرفاً بر بعد تهدید ریسک تمرکز دارند (بدنارک و همکاران، ۲۰۲۱)^۱ با مفاهیم معاصر در مورد شیوه مدیریت ریسک شرکتی در تضاد است. اصل اساسی مدیریت ریسک سازمانی چارچوب غالب برای مدیریت ریسک شرکتی، این است که ریسک‌پذیری یک تصمیم استراتژیک است که می‌تواند منجر به انواع سود (فرصت‌ها) و ضرر (تهدیدها) برای سازمان‌ها شود (بریس^۲ و همکاران، ۲۰۲۴؛ COSO، ۲۰۱۷).

این رویکرد استراتژیک به مدیریت ریسک شرکتی از طریق به‌روزرسانی‌های منظم استانداردهای صنعت، از جمله استانداردهای مدیریت ریسک سازمان بین‌المللی استانداردسازی ISO 31000 (ISO) و چارچوب ERM کمیته سازمان‌های حامی کمیسیون Treadway1 (COSO)، تکامل یافته است. اهمیت تحلیل ریسک استراتژیک از طریق چارچوب‌هایی مانند مدیریت ریسک یکپارچه در مواجهه با فشار از سوی ذینفعان مختلف برای مدیریت مناسب ابعاد فرصت و تهدید ریسک افزایش یافته است. گزارش ریسک جهانی مجمع جهانی اقتصاد (۲۰۲۲، ۲۰۲۳) بر محوریت شرکت‌ها در مواجهه با ریسک‌های جهانی قابل توجه، مانند دیجیتالی شدن سریع که منجر به آسیب‌پذیری‌های سایبری جدید می‌شود؛ تأکید می‌کند (بریس و همکاران، ۲۰۲۴).

⁴ Aven, T.

⁵ Parker, L. D

¹ Bednarek

² Bryce, C.

³ Aven & Flage

«از طریق یک مقوله متافیزیکی - یک جوهر نهادی... [یعنی]... نه ارزش‌ها به خودی خود، بلکه... اعمال هستی‌شناختی، یک «چه چیزی» از طریق یک «چگونه» انجام می‌شود... دلایل غیرقابل مشاهده‌ای که فقط از طریق عمل می‌توانند پدیدار شوند» (فریدلند^۳ و همکاران، ۲۰۱۴). این اعمال، و ابژه‌های ذاتی آنها، مصنوعات قابل مشاهده‌ی جوهر نهادی، یعنی منطقی هستند که توسط سوژه‌هایی به کار گرفته می‌شوند که هم در آن ابژه‌ها و اعمال سرمایه‌گذاری می‌کنند و هم از طریق آن به کارگیری، منطق تصمیم‌گیری خود را آشکار می‌کنند. از این رو، دیدگاه منطق نهادی، «شیوه‌های اساسی‌سازی متخصصان آن» را که هم منطق‌ها را تولید و هم تجسم می‌بخشند، به رسمیت می‌شناسد (فریدلند و همکاران، ۲۰۱۴).

بنابراین، در چارچوب یک مطالعه، برای تشخیص «منطق‌های» تحلیل ریسک هیئت مدیره، لازم است تولید آنها از طریق شیوه‌های مدیریت ریسک هیئت مدیره، اهداف مدیریت ریسک به کار گرفته شده در آن شیوه‌ها و «تابعیت» اعضای هیئت مدیره درگیر در آن شیوه‌ها بررسی شود؛ که همه اینها اجزای مهم یک چارچوب کنترل داخلی توسعه‌یافته و جافتاده در نظر گرفته می‌شوند (COSO، ۲۰۱۷) و بریس و همکاران، ۲۰۲۴).

در جدول (۱) خلاصه‌ای از نتایج مطالعات تجربی قبلی ارائه شده است:

منطق نهادی؛ به طور خاص، منطق‌های احتیاط و فرصت (بدنارک و همکاران، ۲۰۲۱) بررسی کرده‌اند. این «منطق‌ها» را می‌توان با بررسی طیف وسیعی از عوامل در سطح هیئت مدیره، از جمله پیشینه (مهارت‌ها، تجربه و غیره) اعضای هیئت مدیره و فرآیندها و رویه‌های سطح سازمانی/هیئت مدیره، تشخیص داد. دیدگاه منطق نهادی، به طور خاص، رابطه بین محیط‌های محلی که در آنها تصمیم‌گیری‌ها انجام می‌شود و «منطق‌هایی» که تصمیم‌گیرندگان در آن محیط‌ها به کار می‌گیرند، در تحقیقات دیگر برای بررسی چگونگی درک ریسک توسط بازیگران سازمانی (مدیران، کارمندان، روسا و غیره) و تصمیم‌گیری‌های مدیریت ریسک مورد استفاده قرار گرفته است (آرنا^۱ و همکاران، ۲۰۱۰؛ پالرمو^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). این دیدگاه چارچوبی برای درک رفتار فردی و سازمانی در بافت اجتماعی آن و شیوه‌ها و نتایج حاصل از آن فراهم می‌کند. اصولاً تحقیقات تصمیم‌گیری در مورد ریسک را در بافت اجتماعی اتاق هیئت مدیره با بررسی رفتارها و شیوه‌های اعضای هیئت مدیره بررسی می‌کنند. منطق نهادی «یک نظم تولیدی است که از سوژه‌ها و ابژه‌های متمایز تشکیل شده و توسط یک رژیم عمل مادی میانجی‌گری می‌شود... یعنی، نظم‌های عملی که به هویت سوژه‌ها و هستی‌شناسی ابژه‌ها وابسته‌اند، که به نوبه خود به همین نظم‌های عملی وابسته‌اند» (بریس و همکاران، ۲۰۲۴). آن منطق بر اساس نیت یا عقلانیت قابل جداسازی بنا نشده، بلکه

جدول (۱) - خلاصه پیشینه پژوهش

نویسندگان	سال	موضوع	نتیجه
ژئو و هوو	2025	تحلیل حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های ساختاری هیئت مدیره بر توانایی آن در نظارت و مدیریت ریسک‌های شرکت	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اندازه هیئت مدیره تأثیر مثبت خاصی بر ریسک شرکت دارد، در حالی که استقلال هیئت مدیره هیچ تأثیر معناداری بر ریسک شرکت ندارد.
شینکات ^۴ و همکاران	۲۰۲۵	بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر کاهش تقلب در صورت‌های مالی (FSF) در شرکت‌های خدماتی و صنعتی اردنی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار عمان	نتایج نشان می‌دهد که عوامل حاکمیت شرکتی زیر به طور قابل توجهی بر کاهش تقلب در صورت‌های مالی (FSF) تأثیر می‌گذارند: مدیران مستقل هیئت مدیره، تنوع هیئت مدیره، پیشینه حسابداری کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی، مشارکت کسب و کار خانوادگی در هیئت مدیره و ویژگی‌های شرکت.
ترسو ^۵ و همکاران	۲۰۲۵	تجزیه و تحلیل و بهبود شیوه‌های مدیریت ریسک در محیط پروژه آن	این مطالعه یک رویکرد کیفی چند روشی را اتخاذ می‌کند که تجزیه و تحلیل اسناد، مشاهده مستقیم، مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته و پرسشنامه‌ها را ادغام می‌کند و تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای بین مدل‌های نظری و شیوه‌های فعلی منجر به توسعه یک چارچوب مدیریت ریسک متناسب، شامل یک کتابچه راهنمای عملی

⁴ Shanikat

⁵ Tereso, A.;

¹ Arena, M

² Palermo, T

³ Friedland, R

نویسندگان	سال	موضوع	نتیجه
			شیوه‌های خوب و یک قالب کارگاهی طراحی شده برای ترویج تعامل داخلی و ظرفیت‌سازی شد.
ماهشیا ^۱ و همکاران	۲۰۲۵	بررسی رابطه مستقیم بین اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد پایداری و نقش واسطه‌ای مدیریت ریسک در رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد پایداری شرکت	اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر مدیریت ریسک دارد. با این حال، تأثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد پایداری شرکت از نظر آماری ناچیز بود.
نگوو و همکاران	۲۰۲۴	بررسی رابطه بین ویژگی‌های هیئت مدیره، فرآیندهای مدیریت ریسک و عملکرد مالی شرکت‌ها	تحلیل میانجیگری نشان می‌دهد که افشای ریسک تا حدی واسطه رابطه بین ویژگی‌های هیئت مدیره و عملکرد مالی است و به عنوان مکانیسمی عمل می‌کند که از طریق آن حاکمیت شرکتی بر نتایج مالی بهتر تأثیر می‌گذارد
العطاسی و پیلابی	۲۰۲۴	تحقیق بررسی نقش هیئت مدیره در حاکمیت شرکتی (CG) و مدیریت ریسک در چارچوب بانکداری	این مطالعه نشان داد که هیئت مدیره در نهایت مسئول مدیریت ریسک، صرف نظر از ساختار حاکمیت شرکتی، است و ریسک‌های مرتبط با مدیریت ریسک تحت نظارت هیئت مدیره قرار می‌گیرند.
مرادی	۱۴۰۴	نقش واسطه‌ای مدیریت ریسک در رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد پایداری شرکت	اثربخشی کمیته حسابرسی (استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی) تأثیر مثبتی بر عملکرد پایداری شرکت دارد.
کاشانی و همکاران	۱۴۰۴	تأثیر ویژگی‌های شخصیتی هیات مدیره بر ریسک تجاری شرکت‌ها	ریسک‌پذیری بر ریسک تجاری تأثیر مثبت و معنادار دارد. مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر ریسک تجاری تأثیر منفی و معنادار دارد.
اسکو و شکریان	۱۴۰۳	تأثیر ویژگی‌های مدیرعامل بر ریسک‌پذیری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.	ویژگی‌های مدیرعامل بر ریسک‌پذیری شرکت تأثیرگذار است. با انجام این پژوهش آنچه مورد توجه قرار می‌گیرد این است که مدیران عامل با تحصیلات مالی و داشتن ارتباطات سیاسی بالاتر و همینطور محافظه کاری کمتر توانایی و مهارت لازم جهت کاهش ریسک و مدیریت بهتر ریسک را دارند.

۳- روش‌شناسی

هدف اصلی این پژوهش تبیین الگوی نظری تأثیر هیئت مدیره و کمیته حسابرسی بر مدیریت ریسک در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. این پژوهش، به لحاظ این که در آینده می‌تواند مورد استفاده عملی قرار گیرد و از نتایج این تحقیقات در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها استفاده شود، از تحقیقات کاربردی به شمار می‌آید. پژوهش کاربردی پژوهشی است که با استفاده از نتایج تحقیقات بنیادی به منظور بهبود و به‌کمال رساندن رفتارها، روش‌ها، ابزارها، وسایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورد استفاده جوامع انسانی انجام می‌شود جهت گیری این پژوهش کاربردی و فلسفه اثباتی است. گام‌های اصلی تحقیق حاضر به شرح ذیل بوده است:

۱) مرور ادبیات نظری و پیشینه تحقیق و استخراج مدل اولیه

۲) نظرخواهی از خبرگان برای تبیین مدل اولیه

۳) تحلیل و بررسی نظر خبرگان و تکمیل مدل

در مرحله ۱ و ۲ فوق جهت مرور ادبیات نظری تحقیق و انتخاب مقالات اساسی پژوهش و الگوهای مورد استفاده آنها؛ در جستجوی اولیه ۲۵ مقاله با محوریت موضوع پژوهش در پایگاه داده SID و سیویلکا و sciencedirect مورد تحلیل و بررسی واقع شد که طبق معیارهای مقالات منتخب با خصوصیت علمی-پژوهشی باشند، مقالات منتخب با توجه به کلمات کلیدی ویژگی‌های کمیته حسابرسی، خصوصیات هیئت مدیره و مدیریت ریسک انتخاب شوند؛ و مقالات منتخب با داشتن داده‌های برای استخراج انتخاب شوند؛ مقالات نهایی و مدل‌های اولیه استخراج خواهند شد.

در مرحله ۳ فوق نظرخواهی از خبرگان در تحلیل محتوای کیفی برای یافتن الگوی مدیریت ریسک با توجه به خصوصیات

¹ Mahsina

در این بخش جهت بررسی کیفی معیارهای استخراج شده از مقالات منتخب به مصاحبه و نظر خواهی عوامل موثر در ارائه الگوی مدیریت ریسک شرکت ها با تعدادی از مدیران و خبرگان مدیریت مالی و حسابرسی داخلی، پرداخته شده است. شمای کلی شرکت کنندگان در جدول ۲ آورده شده است.

نمونه آماری بخش در بخش کیفی پژوهش، حجم نمونه تا حد اشباع ۱۲ خبره، بصورت روش از نوع گوله برفی و تصادفی تا نقطه اشباع انتخاب شده اند به طوری که به حد اشباع تئوریک از خبرگان، مصاحبه نیمه ساختار یافته عمیق به عمل آمد. برای جمع آوری اطلاعات بر اساس نظر خبرگان از یک پروتکل مصاحبه به شرح ذیل استفاده شده است.

هیئت مدیره و ویژگی های کمیته حسابرسی داخلی نقش اعتباردهی به مدل برآمده از مرور مقالات منتخب می باشد. براین اساس در ادامه پس از کدبندی موضوعی و استخراج مدل پیشنهادی از تحلیل محتوا، مصاحبه عمیق از خبرگان پیرامون یافتن الگوی پارادایمی نهایی انجام خواهد شد. همچنین جهت بررسی و انتخاب معیارهای موثر در الگوی پارادایمی هم با استفاده از روش گردند تئوری بر اساس کاوش کلیدواژه ها در مقالات منتخب و هم نظر خواهی از خبرگان با استفاده از ابزار مصاحبه و تحلیل کیفی اشتراکات نظری ادبیات و نظر خبرگان پرداخته شده است.

جامعه آماری

جدول ۲- سیمای شرکت کنندگان در مصاحبه ها

شماره	جنسیت	سن	تحصیلات	سابقه (سال)	توضیحات
In1	مرد	۴۱	فوق لیسانس	۲۳	عضو کمیته حسابرسی داخلی
In2	زن	۴۶	دکتر	۶	عضو کمیته حسابرسی داخلی
In3	زن	۴۲	دکتر	۵	عضو هیئت مدیره
In4	مرد	۴۷	فوق لیسانس	۱۷	مدیرعامل
In5	مرد	۳۱	فوق لیسانس	۶	عضو هیئت مدیره
In6	زن	۳۷	دکتر	۶	استاد دانشگاه
In7	زن	۳۰	فوق لیسانس	۴	عضو کمیته حسابرسی داخلی
In8	مرد	۴۸	دکتر	۲۴	استاد دانشگاه
In9	زن	۵۷	دکتر	۶	استاد دانشگاه
In10	زن	۳۱	فوق لیسانس	۶	عضو کمیته حسابرسی داخلی
In11	مرد	۴۹	دکتر	۴	مدیرعامل
In12	مرد	۴۳	دکتر	۴	عضو کمیته حسابرسی داخلی

جدول ۳- پروتکل مصاحبه

طراحی الگوی مدیریت ریسک بر اساس مولفه های کمیته حسابرسی داخلی و خصوصیات هیئت مدیره
پروتکل مصاحبه
تاریخ و زمان مصاحبه:
مکان مصاحبه:
مصاحبه شونده: ۱. سن، ۲. جنسیت ۳. سطح تحصیلات ۳. سابقه کار ۴. سابقه کار مدیریتی یا حسابرسی داخلی
چک لیست قبل از مصاحبه:
☐ تشکر بابت قبول مصاحبه ☐ معرفی مصاحبه کننده و تشریح این که چرا از ایشان مصاحبه می کنیم ☐ توضیح چرایی و اهمیت تحقیق بر اساس منافی که در نتیجه چنین تحقیقاتی می تواند برای آنان به بار آید ☐ تشریح محرمانه بودن اطلاعات کسب شده ☐ کسب اجازه بابت ضبط مکالمه
۳. سوالات:
سوال اصلی اول: ویژگی های هیئت مدیره چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکت ها دارد؟
سوال فرعی اول: اندازه هیات مدیره چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکت ها دارد؟

طراحی الگوی مدیریت ریسک بر اساس مولفه های کمیته حسابرسی داخلی و خصوصیات هیئت مدیره
پروتکل مصاحبه
سوال فرعی دوم: تعداد اعضای غیر موظف چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکتها دارد؟ سوال اصلی دوم: ویژگی های کمیته حسابرسی چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکتها دارد؟ سوال فرعی اول: تعداد اعضای کمیته حسابرسی چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکتها دارد؟ سوال فرعی دوم: تعداد جلسات کمیته حسابرسی چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکتها دارد؟ سوال فرعی سوم: نسبت کارشناسان مالی کمیته حسابرسی چه تاثیری بر مدیریت ریسک شرکتها دارد؟

۴- نتایج تحلیل کیفی به روش داده بنیاد

پس از مصاحبه با خبرگان با استفاده از نرم افزار maxqda به صورت کدگذاری و تحلیل فراوانی واژه ها و مضمون مصاحبه ها پیرامون الگوهای مدیریت ریسک در جدول ۴ نمایش داده شده است. نتایج این کدبندی با استفاده از حروف اختصاری که حاصل از کدگذاری ها و تحلیل مصاحبه ها در جدول زیر قابل ملاحظه است. در ستون فراوانی به اختصار نام فرد مصاحبه شونده به همراه تعداد دفعاتی که به آن موضوع اشاره کرده است، دیده می شود. در جدول ۴ واژه ها و مضامین پر کاربرد دسته بندی شده و مشخص شد که بیشترین فراوانی محتواهای مورد کاربرد شامل در این راستا با توجه به مقالات انتخاب شده و نظرات خبرگان، مدیریت ریسک شامل مدیریت ریسک شرکت، اعضای دارای تخصص مالی، استقلال کمیته حسابرسی داخلی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی داخلی، تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی داخلی، اعضای زن در کمیته حسابرسی داخلی، اندازه کمیته حسابرسی داخلی، بیشترین نظر خبرگان را به خود جلب نمودند. در جدول ۴ پیامدهای مهمی در مورد چگونگی تأثیر ویژگی های هیئت مدیره بر شیوه های مدیریت ریسک و از طریق آنها بر مدیریت ریسک یک شرکت ارائه می دهد. این تحقیق از طریق بررسی کامل شامل آمار توصیفی، ماتریس های همبستگی، مدل های رگرسیون، تحلیل های میانجیگری و بررسی های استحکام، به بررسی تعامل پیچیده بین مولفه های حاکمیت شرکتی شامل ویژگی های هیئت مدیره و کمیته حسابرسی با مدیریت ریسک کمک می کند. نتایج از تعدادی سوالات پشتیبانی می کند و نشان می دهد که هیئت مدیره های بزرگتر، سطوح بالای استقلال هیئت مدیره و میانه های بالاتر از نظر تخصص هیئت مدیره با بهبود مدیریت ریسک اندازه گیری می شود، مرتبط هستند. همچنین اهمیت مدیریت ریسک مؤثر، به ویژه از طریق افزایش ریسک، به عنوان یک فرآیند واسطه ای که بر رابطه بین ترکیب هیئت مدیره و کمیته حسابرسی و پیامدهای ریسک پذیری مدیران شرکت تأثیر می گذارد، بررسی می شود. این یافته ها، پیامدهای ارزشمند سیاستی، عملی و تحقیقاتی را ارائه می دهند که اهمیت موفقیت شرکت را از طریق مکانیسم های حاکمیت قوی و تنظیمات زمینه ای مدیریت ریسک فراگیر نشان می دهد.

با توجه به اهمیت فوق العاده ای که تعیین متخصصین به منظور تشکیل گروه خبره دارد لذا تعداد ۱۲ نفر از خبرگان شامل ترکیبی از اساتید دانشگاه و اعضای هیئت مدیره شرکت ها و کمیته حسابرسی عوامل فوق الذکر به ایشان ارائه گردید. در ادامه از خبرگان خواسته شد تا بیان کنند نظر خود را در ارتباط با اینکه عوامل ذکر شده تا چه حد مؤثر هستند، بیان نمایند. برای این منظور از خبرگان خواسته شد بر اساس طیف ۵ گانه لیکرت نظر خود در رابطه با میزان تأثیر عوامل مؤثر شناسایی شده بوسیله گویه های "خیلی کم"، "کم"، "متوسط"، "زیاد" و "خیلی زیاد" بیان نمایند.

همان طور که از جدول ۵ ملاحظه می گردد، از نظر خبرگان از بین ۲۸ عامل طبق جدول قابل قبول شدند. ما استدلال کردیم که یک مدل مدیریت ریسک با توجه به ویژگی های هیئت مدیره و کمیته حسابرسی تا ادبیات مفهوم مدیریت ریسک را پیش ببرد. بنابراین، این مطالعه یک مدل مفهومی برای نظریه پردازی این یافته ها پیامدهایی برای شیوه های مدیریت ریسک شرکتها دارد. بنابراین، سهم قابل توجهی که این شیوه ها در اصلاح ساختار و نقش های حاکمیت ریسک در بهبود مدیریت ریسک ایفا می کنند، پیامدهایی برای ترکیب و فعالیت های کمیته های مدیریت ریسک، کمیته های حسابرسی، ویژگی های هیئت مدیره و مدیر ارشد ریسک واجد شرایط دارد. همچنین، یافته های دیگر از نظر خبرگان این است که به کارگیری دانش و مهارت ها توسط اعضای حاکمیت ریسک برای عملکرد بهتر شرکت مفید خواهد بود و پیامدهایی برای مدیریت ریسک هیئت مدیره در انتخاب اعضای کمیته دارد. بنابراین، شرکتها باید حسابرسی ساختار مدیریت ریسک موجود خود را طی جلسات بیشتر کمیته حسابرسی، اندازه بزرگتر کمیته و هیئت مدیره و نیز استفاده از دانش اعضای متخصص عضو انجام دهند و از مجموعه ای متنوع از دانش و مهارت ها و ایجاد تعادل مناسب در عضویت هیئت مدیره و کمیته اطمینان حاصل کنند. کسب کارها باید ملزم به انجام حسابرسی های سالانه ریسک، اعضای کمیته حسابرسی و مدیران ارشد ریسک باشند و این اطلاعات را در گزارش های سالانه خود منتشر کنند.

جدول ۴ - نمونه کدهای محتوایی و جملات مستخرج از مصاحبه ها در مورد هر کد

کد خبره	عامل
A1-A2-A5-A6-A7-A9-A10-A11-A12	مدیریت ریسک شرکت
A1-A4-A5-A3-A7-A9-A10-A11-A12	مدیریت ریسک یکپارچه (ERM)
A2-A3-A4-A6-A7-A9-A10-A11-A12	افشای ریسک
A11-A5-A9	محافظه کاری
A4-A6-A7-A8-A10-A11	مدیریت اخبار
A4-A5-A3-A8-A9-A10-A11-A12	مدیریت سود
A1-A2-A4-A3-A8-A9-A10-A11-A12	گزارشات هیئت مدیره
A10-A12	پیشبینی سود
A1-A6-A7	انتظارات
A1-A2-A4-A5-A3-A8-A9-A10-A11-A12	ریسک پذیری مدیریت
A1-A2-A4-A5-A3-A8-A9-A10-A11-A12	اندازه هیئت مدیره
A8-A9-A10-A11-A3-A6-A7	نسبت اعضای موظف
A2-A4-A5-A3-A8-A9-A10-A11	اعضای دارای تخصص مالی
A4-A3-A8-A9-A10-A11-A12	استقلال کمیته حسابرسی داخلی
A2-A1-A4-A6-A7-A9-A10-A11-A12	تعداد جلسات کمیته حسابرسی داخلی
A1-A2-A4-A5-A3-A8-A9-A10-A11-A12	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی داخلی
A3-A8-A9-A10-A11-A12	اعضای زن در کمیته حسابرسی داخلی
A1-A2-A4-A5-A6-A7-A8-A9-A10-A11-A12	اندازه کمیته حسابرسی داخلی
A7-A8-A9-A10-A11-A12	استراتژی های سرمایه گذاری
A5-A6-A7-A8-A9-A10-A11	گزارش گری مالی به هنگام
A4-A5-A6-A7-A8-A9-A10-A12	کیفیت گزارشگری مالی
A1-A2-A4-A5-A6-A7-A8-A9-A10-A11-A12	نسبت های مالی
A3-A6-A7-A8-A9-A10-A11	ریسک دارایی های مالی
A2-A5-A8- A9-A10-A11	ریسک سیستماتیک
A10-A11-A12	ریسک غیر سیستماتیک
A3- A7-A8-A9-A10-A11-A12	ریسک تولید محصول
A2-A4-A5- A7-A8-A9-A10-A11-A12	نرخ بازگشت سرمایه
A7-A8-A9-A10	اهرم مالی
A4-A8	ریسک نرخ ارز
A4-A5- A7-A8-A9-A10	ریسک شرایط تحریم
A5- A7-A8-A9-A10	ریسک پذیری سهام داران
A7-A8-A9	تصمیمات تقسیم سود
A1-A2-A11	رقابت بازار محصول
A2-A4-A5- A7-A8-A9-A10-A11	نوسانات قیمت سهام
A4-A9-A12	سود و زیان دوره قبل
A8-A10-A11-A12	ریسک بازار
A8-A6	هزینه تحقیق و توسعه
A3- A7-A8-A9-A11-A12	ریسک نکول وام ها
A2-A4-A6-A7	مطالبات سوخت شده
A1-A3-A5-A9	مطالبات معوق
A2-A4-A5- A7-A8-A9-A11	سود و زیان انباشته
A2-A4-A5- A7-A8-A9-A10-A11-A12	مطلوبیت های مدیران

جدول ۵- وضعیت رد یا تأیید مولفه های الگو بر اساس نظر سنجی مجدد از خبرگان

شناسه	عامل	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معنی داری	نتیجه
R1	مدیریت ریسک شرکت	۳.۷	۰.۵۷	۵.۵۴	۰.۰۰۰۱	تأیید
R2	مدیریت ریسک یکپارچه (ERM)	۳.۸	۰.۴۴	۸.۷۲	۰.۰۰۰۱	تأیید
R3	افشای ریسک	۳.۷۵	۰.۴۵	۷.۵۵	۰.۰۰۰۱	تأیید
R4	مدیریت اخبار	۳.۷۵	۰.۴۴	۷.۵۵	۰.۰۰۰۱	تأیید
R5	گزارشات هیئت مدیره	۳.۷۵	۰.۴۷	۷.۶۲	۰.۰۰۰۱	تأیید
R6	ریسک پذیری مدیریت	۳.۷۵	۰.۴۴	۷.۵۵	۰.۰۰۰۱	تأیید
R7	اندازه هیئت مدیره	۳.۶۵	۰.۴۹	۵.۹۴	۰.۰۰۰۱	تأیید
R8	نسبت اعضای موظف	۳.۷۵	۰.۴۶	۷.۵۸	۰.۰۰۰۱	تأیید
R9	اعضای دارای تخصص مالی	۳.۸۵	۰.۳۷	۱۰.۳۸	۰.۰۰۰۱	تأیید
R10	استقلال کمیته حسابرسی داخلی	۳.۸	۰.۴۱	۸.۷۲	۰.۰۰۰۱	تأیید
R11	تعداد جلسات کمیته حسابرسی داخلی	۳.۶	۰.۵	۵.۳۴	۰.۰۰۰۱	تأیید
R12	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی داخلی	۳.۷	۰.۴۷	۶.۶۶	۰.۰۰۰۱	تأیید
R13	اعضای زن در کمیته حسابرسی داخلی	۴	۰.۵۶	۷.۹۶	۰.۰۰۰۱	تأیید
R14	اندازه کمیته حسابرسی داخلی	۳.۶	۰.۵	۵.۳۴	۰.۰۰۰۱	تأیید
R15	استراتژی های سرمایه گذاری	۳.۵۵	۰.۵۱	۴.۸۲	۰.۰۰۰۱	تأیید
R16	گزارش گری مالی به هنگام	۳.۸۵	۰.۳۷	۱۰.۳۸	۰.۰۰۰۱	تأیید
R17	کیفیت گزارشگری مالی	۳.۹	۰.۳۱	۱۳.۰۸	۰.۰۰۰۱	تأیید
R18	نسبت های مالی	۳.۱۵	۰.۳۷	۱.۸۳	۰.۰۰۸	تأیید
R19	ریسک دارایی های مالی	۳.۹	۰.۷۲	۵.۶	۰.۰۰۰۱	تأیید
R20	ریسک سیستماتیک	۳.۶۵	۰.۴۹	۵.۹۴	۰.۰۰۰۱	تأیید
R21	ریسک تولید محصول	۳.۵	۰.۵۱	۴.۳۶	۰.۰۰۰۱	تأیید
R22	نرخ بازگشت سرمایه	۳.۷	۰.۵۵	۷.۲۴	۰.۰۰۰۱	تأیید
R23	ریسک پذیری سهام داران	۳.۶	۰.۶۲	۵.۷۶	۰.۰۰۰۱	تأیید
R24	نوسانات قیمت سهام	۴	۰.۶۵	۶.۸۹	۰.۰۰۰۱	تأیید
R25	ریسک بازار	۳.۸	۰.۶۲	۵.۸۱	۰.۰۰۰۱	تأیید
R26	ریسک نکول وام ها	۳.۶۵	۰.۵۹	۴.۹۵	۰.۰۰۰۱	تأیید
R27	سود و زیان انباشته	۳.۸	۰.۴۱	۸.۷۲	۰.۰۰۰۱	تأیید
R28	مطلوبیت های مدیران	۳.۶۵	۰.۴۹	۵.۹۴	۰.۰۰۰۱	تأیید

مورد بازبینی مجدد قرار می دهد، سپس داده های داخل آن ها را تحلیل می کند. به وسیله تعریف و بازبینی کردن، ماهیت آن چیزی که در مورد آن بحث می کند؛ مشخص شده و تعیین می گردد که هر موضوع کدام جنبه از داده ها را در خود دارد. پس از تعیین روابط و سطح متغیرها می توان آن ها را به شکل مدلی ترسیم کرد. به همین منظور ابتدا متغیرها برحسب سطح آن ها از بالا به پایین تنظیم می شوند و با استفاده از سطح بندی انجام شده دایاگرامی^۱ به کمک نرم افزار به صورت شکل (۱) ترسیم می شود. بدین صورت که معیار که به عنوان سطح اول شناخته شده اند در اولین سطح دایاگرام قرار می گیرند.

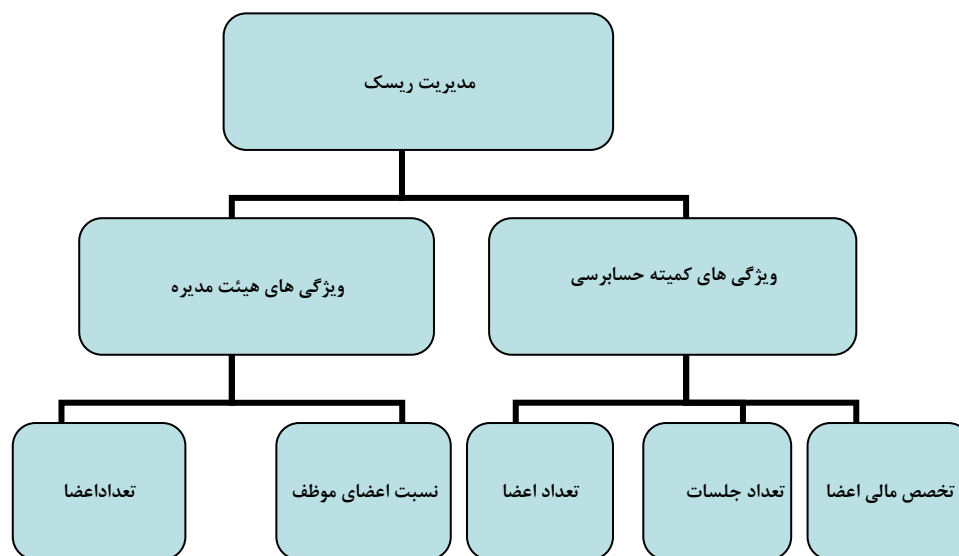
کدگذاری را می توان به صورت دستی یا از طریق برنامه های نرم افزار انجام داد. اگر کدگذاری به روش دستی انجام گیرد، می توان داده ها را به وسیله نوشتن یادداشت بر روی متنی که تحلیل می شود، یا با استفاده از رنگی کردن به وسیله مداد انجام داد. می توان ابتدا کدها را مشخص کرد و سپس آن ها را با خلاصه داده هایی که کد را نشان می دهند تطابق داد. نکته مهم در این مرحله این است که همه خلاصه داده ها کدگذاری شده و در قالب هر کد مرتب شده اند. مرحله نهایی زمانی شروع می شود که یک نقشه رضایت بخش از عبارات وجود داشته باشد. محقق در این مرحله، کدهایی را که برای تحلیل ارائه نموده، تعریف کرده و

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی پارادایمی تأثیر خصوصیات هیئت مدیره و کمیته حسابرسی داخلی بر مدیریت ریسک شرکت های ایرانی، از طریق مصاحبه های نیمه ساختاریافته با ۱۲ خبره، به شناسایی مولفه ها و روابط کلیدی پرداخته است. تحلیل داده ها نشان می دهد که خصوصیات هیئت مدیره و خصوصیات کمیته حسابرسی به عنوان دو متغیر اصلی ساختاری، از طریق تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر استراتژی های مدیریت ریسک و گزارشگری مالی، در نهایت بر عملکرد مالی (به ویژه بهره وری دارایی ها) و انطباق گزارشات شرکت ها اثرگذار هستند. خبرگان تأکید کردند که این روابط در بستر حاکمیت شرکتی ایران، با توجه به الزامات نهادهای نظارتی و انتظارات ذی نفعان، اهمیت ویژه ای یافته است.

خصوصیات هیئت مدیره، شامل اندازه هیئت مدیره و نسبت اعضای موظف، به عنوان بنیان گذار فرهنگ ریسک پذیری و نظارت سازمانی شناخته شد. یکی از خبرگان در این باره اذعان داشت: "هیئت مدیره کوچک و غالباً غیرموظف در بسیاری از شرکت های ایرانی، عملاً توانایی نظارت مؤثر بر فرآیندهای پیچیده مدیریت ریسک را ندارد. افزایش نسبت اعضای موظف و متخصص، می تواند تعهد و تخصص لازم را برای هدایت استراتژی های ریسک فراهم آورد." این دیدگاه نشان می دهد که ترکیب هیئت مدیره، به ویژه وجود اعضای متعهد و وقت گذار (موظف)، پیش نیاز طراحی و اجرای مؤثر استراتژی های مدیریت ریسک است. اندازه بهینه هیئت نیز از این جهت مهم است که هم امکان تنوع نظر و تخصص را فراهم کند و هم از بوروکراسی و کندی تصمیم گیری جلوگیری نماید.

جدول ۶- خلاصه کدهای محوری و انتخابی تبیین الگوی مدیریت ریسک

کدهای انتخابی	کدهای محوری	شناسه های مرتبط عامل ها
مدیریت ریسک	انطباق گزارشات	R4
	استراتژی های مدیریت ریسک	R23-R17-R16-R15
	عملکرد مالی (بهره وری دارایی)	R21-R18
	گزارشگری مالی	R22-R4
خصوصیات هیئت مدیره	اندازه هیئت مدیره	R15-R7
	نسبت اعضای موظف	R8-R28
خصوصیات کمیته حسابرسی	تعداد اعضای کمیته	R10-R28
	تعداد جلسات کمیته حسابرسی داخلی	R10-R15
	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی داخلی	R11-R15

شکل ۱- مدل پارادایمی مدیریت ریسک بر مبنای ویژگی های هیئت مدیره و کمیته حسابرسی

maximizes کند." بهره‌وری دارایی‌ها به عنوان شاخصی کلیدی، نشان‌دهنده اثربخشی کل سیستم حاکمیت شرکتی در همسوسازی منابع با اهداف استراتژیک و کنترل ریسک‌هاست.

۵- نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر که از طریق مصاحبه‌های عمیق با ۱۲ خبره ایرانی شکل گرفته، الگوی پارادایمی روشنی را ترسیم می‌کند که در آن خصوصیات ساختاری و تخصصی هیئت مدیره و کمیته حسابرسی داخلی به عنوان متغیرهای مستقل اصلی، از طریق تأثیرگذاری بر کیفیت استراتژی‌های مدیریت ریسک و گزارشگری مالی (متغیرهای میانجی)، در نهایت منجر به بهبود انطباق گزارشات و عملکرد مالی، به‌ویژه بهره‌وری دارایی‌ها (متغیرهای وابسته نهایی) می‌شوند. این الگو که در بستر خاص حاکمیت شرکتی ایران شکل گرفته، نقش محوری هیئت مدیره را به عنوان رهبر و مسئول نهایی فرهنگ و فرآیندهای مدیریت ریسک برجسته می‌کند. خبرگان تأکید کردند که ترکیب هیئت مدیره، به‌ویژه اندازه و نسبت اعضای موظف، مستقیماً بر توانایی نظارتی، تعهد سازمانی به ریسک و کیفیت تصمیم‌گیری‌های مرتبط تأثیر می‌گذارد. این دیدگاه با یافته‌های العطاسی و پیلایی (۲۰۲۴) که مسئولیت نهایی هیئت مدیره در مدیریت ریسک را تأیید کردند، و همچنین مطالعه نگوو و همکاران (۲۰۲۴) که نشان دادند ویژگی‌های هیئت مدیره از طریق افشای ریسک بر عملکرد مالی تأثیر می‌گذارند، کاملاً همسو است. با این حال، تمرکز خبرگان بر اعضای موظف به جای استقلال، نقطه تمایز مهمی با برخی مطالعات جهانی است؛ ژئو و هوو (۲۰۲۵) نشان دادند که اندازه هیئت مدیره تأثیر مثبتی بر ریسک دارد، در حالی که استقلال هیئت بی‌تأثیر است. این یافته به‌طور شگفت‌انگیزی با تأکید خبرگان ایرانی بر نسبت اعضای موظف همسو است و نشان می‌دهد در بستر ایران، تعهد و حضور فعال (موظوظ بودن) ممکن است از استقلال صوری برای نظارت مؤثر بر ریسک مهم‌تر باشد، همان‌طور که یکی از خبرگان صراحتاً بیان کرد: «هیئت مدیره کوچک و غالباً غیرموظف عملاً توانایی نظارت مؤثر بر فرآیندهای پیچیده مدیریت ریسک را ندارد. افزایش نسبت اعضای موظف و متخصص، می‌تواند تعهد و تخصص لازم را فراهم آورد.» خبرگان و مطالعه ژئو و هوو (۲۰۲۵) بر تأثیر مثبت اندازه هیئت مدیره بر مدیریت ریسک اتفاق نظر دارند، زیرا اندازه بزرگ‌تر منجر به تنوع تجربیات و تخصص‌ها برای نظارت بر ریسک‌های پیچیده می‌شود، هرچند اندازه بهینه که تعادل بین تنوع تخصصی و کارایی را برقرار کند، مطلوب است. در مقابل، افزایش نسبت اعضای غیرموظف به احتمال زیاد تأثیر منفی بر کیفیت مدیریت ریسک دارد، زیرا اعضای موظف به دلیل تعهد

خصوصیات کمیته حسابرسی داخلی، شامل تعداد اعضای کمیته، تعداد جلسات کمیته و به‌ویژه تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی داخلی، به عنوان بازوی نظارتی تخصصی و حیاتی در چرخه مدیریت ریسک و گزارشگری مالی مطرح شد. خبرگان بر نقش محوری تخصص مالی تأکید فراوانی داشتند. یک خبره با تجربه بیان کرد: "بدون تخصص مالی کافی در کمیته حسابرسی، اعضا عملاً قادر به درک عمیق ریسک‌های مالی، ارزیابی کفایت سیستم‌های کنترل داخلی و به‌ویژه کیفیت گزارشگری مالی نیستند. این تخصص، ستون فقرات نظارت مؤثر بر مدیریت ریسک است." علاوه بر این، تعداد جلسات کافی به عنوان شاخصی از تعهد و فعالیت مستمر کمیته در نظارت بر ریسک و انطباق مورد توجه قرار گرفت. خبره دیگری افزود: "کمیته‌ای که به ندرت تشکیل جلسه می‌دهد، نمی‌تواند به‌طور مؤثر ریسک‌های نوظهور را رصد کرده یا از انطباق گزارشات با استانداردها اطمینان حاصل کند. نظارت مستمر نیازمند تعهد زمانی است." اندازه کمیته نیز باید به گونه‌ای باشد که هم تنوع تخصصی را پوشش دهد و هم کارایی آن را حفظ کند.

این دو مجموعه خصوصیات (هیئت مدیره و کمیته حسابرسی) مستقیماً بر کیفیت استراتژی‌های مدیریت ریسک و گزارشگری مالی تأثیر می‌گذارند. خبرگان ارتباط این دو را حیاتی دانستند. یکی از آن‌ها خاطر نشان کرد: "استراتژی‌های مدیریت ریسک قوی، بدون گزارشگری مالی شفاف و قابل اتکا، عملاً بی‌اثر هستند. کمیته حسابرسی با نظارت بر گزارشگری، اطمینان می‌دهد که تصویر واقعی از ریسک‌ها و عملکرد به هیئت مدیره و ذی‌نفعان ارائه می‌شود." به عبارت دیگر، کمیته حسابرسی داخلی با نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی، صحت و انطباق اطلاعات مرتبط با ریسک را تضمین می‌کند و هیئت مدیره نیز با استفاده از این اطلاعات، استراتژی‌های مدیریت ریسک را به‌روزرسانی و هدایت می‌نماید.

نهایتاً، کیفیت استراتژی‌های مدیریت ریسک و گزارشگری مالی، به‌طور مستقیم بر انطباق گزارشات با مقررات و استانداردها و عملکرد مالی شرکت، به‌ویژه شاخص بهره‌وری دارایی‌ها، تأثیرگذار است. خبرگان بر این امر توافق داشتند که مدیریت ریسک مؤثر و گزارشگری شفاف، منجر به تصمیم‌گیری‌های بهتر، کاهش هزینه‌های سرمایه‌های ناشی از ریسک‌های مدیریت‌نشده و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران می‌شود. یک خبره مالی نتیجه‌گیری کرد: "شرکتی که ریسک‌هایش را به‌درستی شناسایی، ارزیابی و مدیریت می‌کند و وضعیت واقعی خود را به‌طور شفاف گزارش می‌دهد، نه تنها از جریمه‌ها و بحران‌های ناشی از عدم انطباق در امان می‌ماند، بلکه می‌تواند دارایی‌هایش را با کارایی بالاتری به کار گرفته و بازدهی را برای سهامداران

مهم‌ترین و مورد تأکیدترین ویژگی کمیته حسابرسی از دید خبرگان و مطالعات پیشین، تخصص مالی اعضاست. شینکات و همکاران (۲۰۲۵) پیشینه حسابداری کمیته را کلیدی خواندند و ماهشیا و همکاران (۲۰۲۵) و مرادی (۱۴۰۴) تخصص مالی را جزء اصلی اثربخشی کمیته در نظر گرفتند. خبره ما این را «ستون فقرات نظارت مؤثر بر مدیریت ریسک» نامید، زیرا ریسک‌های مالی و کنترل‌های داخلی مرتبط با آنها ماهیتی فنی و پیچیده دارند و درک عمیق صورت‌های مالی، استانداردهای حسابداری و چارچوب‌های کنترل داخلی برای نظارت مؤثر ضروری است. اعضای فاقد تخصص مالی کافی قادر به ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی یا اثربخشی سیستم‌های کنترل داخلی نیستند، در حالی که اعضای متخصص مالی می‌توانند سوالات چالش‌برانگیز بپرسند، تحلیل‌های مستقل انجام دهند و به هیئت مدیره مشاوره معتبر ارائه دهند. این اجماع قوی نشان می‌دهد که تخصص مالی کمیته حسابرسی یک شرط لازم برای نظارت مؤثر بر ریسک‌های مالی در شرکت‌های امروزی است. الگوی پارادایمی استخراج شده از پژوهش حاضر، که با مطالعات جهانی و داخلی اخیر مقایسه شد، یک زنجیره علی قوی را ترسیم می‌کند: خصوصیات ساختاری و تخصصی هیئت مدیره (اندازه بهینه، نسبت بالای اعضای موظف/متخصص) و کمیته حسابرسی (اندازه بهینه، تعداد جلسات بالا، تخصص مالی قوی اعضا) منجر به کیفیت بالای استراتژی‌های مدیریت ریسک و گزارشگری مالی شفاف می‌شود که در نهایت به انطباق مؤثر با مقررات و بهبود عملکرد مالی (به‌ویژه بهره‌وری دارایی‌ها) می‌انجامد. مقایسه با مطالعات پیشین نشان می‌دهد این الگو از پشتیبانی تجربی قابل توجهی برخوردار است؛ مسئولیت‌نهایی هیئت مدیره در مدیریت ریسک (العطاسی و پیلابی ۲۰۲۴)، تأثیر اندازه هیئت بر ریسک (ژئو و هوو ۲۰۲۵)، نقش کلیدی کمیته حسابرسی در تقویت مدیریت ریسک (ماهشیا و همکاران ۲۰۲۵، مرادی ۱۴۰۴) و جلوگیری از تقلب (شینکات و همکاران ۲۰۲۵) همگی تأیید می‌شوند. تأکید خبرگان ایرانی بر مظلوظ بودن به جای استقلال صوری با یافته ژئو و هوو (۲۰۲۵) همسو است و اهمیت تعهد و ظرفیت عملی را در بستر ایران برجسته می‌سازد.

در راستای نتایج پیشنهاد می‌شود؛ با توجه به تأکید خبرگان و مطالعات بر اهمیت تعهد زمانی و تخصص، شرکت‌های ایرانی باید نسبت اعضای موظف با تجربه در حوزه‌های مالی و ریسک را در هیئت مدیره افزایش دهند و از انتصاب صوری اعضای غیرموظف فاقد تخصص اجتناب کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود انتصاب حداقل دو عضو با سابقه حرفه‌ای در حسابداری، حسابرسی یا مدیریت ریسک به کمیته حسابرسی و برگزاری دوره‌های آموزشی مستمر برای اعضا جهت به‌روزرسانی دانش

زمانی تمام‌وقت و درگیری عمیق‌تر در امور شرکت، توانایی بیشتری برای نظارت فعال و مستمر دارند. این دیدگاه با تأکید ژئو و هوو (۲۰۲۵) بر بی‌تأثیری استقلال و مطالعه کاشانی و همکاران (۱۴۰۴) که اهمیت عوامل رفتاری مانند ریسک‌پذیری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران را بر ریسک تجاری نشان داد، همسو است و اهمیت تعهد زمانی را بر صرفاً نام مستقل بودن برجسته می‌سازد.

نقش انحصاری و حیاتی کمیته حسابرسی داخلی به عنوان بازوی نظارتی تخصصی هیئت مدیره در حوزه‌های مالی، کنترل داخلی و ریسک، توسط خبرگان و مطالعات پیشین به‌طور گسترده تأیید شده است. خبرگان بر این باورند که کمیته حسابرسی، به‌ویژه از طریق تخصص مالی اعضا، تعداد جلسات و اندازه، مستقیماً بر کیفیت نظارت بر گزارشگری مالی و در نهایت بر اثربخشی استراتژی‌های مدیریت ریسک تأثیر می‌گذارد. این دیدگاه با یافته‌های شینکات و همکاران (۲۰۲۵) که پیشینه حسابداری کمیته حسابرسی و تعداد جلسات آن را عوامل کلیدی در کاهش تقلب معرفی کردند، و همچنین مطالعات ماهشیا و همکاران (۲۰۲۵) و مرادی (۱۴۰۴) که اثربخشی کمیته حسابرسی (شامل استقلال و تخصص مالی) را در تقویت مدیریت ریسک تأیید کردند، همسو است. اگرچه ماهشیا و همکاران (۲۰۲۵) تأثیر مستقیم کمیته حسابرسی بر عملکرد پایداری را ناچیز یافتند، اما تأیید کردند که اثربخشی آن تأثیر مثبتی بر مدیریت ریسک دارد که نقش میانجی مدیریت ریسک را در الگوی پارادایمی پژوهش حاضر تقویت می‌کند. مرادی (۱۴۰۴) در مطالعه ایرانی خود حتی نشان داد که اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر مثبتی بر عملکرد پایداری شرکت دارد که ممکن است به تفاوت در بستر ایران بازگردد. ترسو و همکاران (۲۰۲۵) نیز بر اهمیت تعامل داخلی و ظرفیت‌سازی در مدیریت ریسک تأکید کردند که توسط کمیته حسابرسی فعال و متخصص تسهیل می‌شود. خبرگان و منطق حاکمیت شرکتی بر این باورند که اندازه کمیته حسابرسی باید بهینه باشد تا هم تنوع تخصصی لازم (مالی، حسابرسی، ریسک، صنعت) را پوشش دهد و هم کارایی و انسجام در تصمیم‌گیری حفظ شود. یکی از قوی‌ترین توافقات بین خبرگان و مطالعات پیشین، تأثیر تعداد جلسات کمیته حسابرسی است؛ شینکات و همکاران (۲۰۲۵) تعداد جلسات را یکی از عوامل کلیدی حاکمیت شرکتی معرفی کردند و خبره ما با قاطعیت بیان کرد: «کمیته‌ای که به ندرت تشکیل جلسه می‌دهد، نمی‌تواند به‌طور مؤثر ریسک‌های نوظهور را رصد کرده یا از انطباق گزارشات اطمینان حاصل کند. نظارت مستمر نیازمند تعهد زمانی است.» این نشان می‌دهد که فعالیت و تعهد زمانی کمیته، یک شاخص جهانی برای اثربخشی آن است.

- Bryce, C., Ashby, S., & Ring, P. (2024). *Reconciling risk as threat and opportunity: The social construction of risk in boardrooms*. *Risk Analysis*, 44, 1959–1976. <https://doi.org/10.1111/risa.14275>
- Du, S. and K. Yu, *Do corporate social responsibility reports convey value relevant information? Evidence from report readability and tone*. *Journal of business ethics*, 2025. 172: p. 253-274.
- El-Deeb, M.S., Alarabi, Y. & Mohamed, A. *The role of audit committee characteristics in improving the risk disclosure of companies examining the moderating role of audit quality*. *Futur Bus J* 10, 130 (2024). <https://doi.org/10.1186/s43093-024-00417-2>
- Fama, E.F., & Jensen, M.C. (1983). *Separation of ownership and control*. *Journal of Law and Economics* 26(2), 301-325.
- Friedland, R. (2012). *The institutional logics perspective: A new approach to culture, structure, and process*. *M@n@gement*, 5, 583–595.
- Guo, J., & Hou, W. (2025). *The Impact of Board Structure Characteristics on Corporate Risk*. *Innovation Management Practices*, 1(1), 0000037-0000037.
- Mahsina, Dian Agustia, Damai Nasution, Wiwiek Dianawati; *The mediating role of risk management in the relationship between audit committee effectiveness and firm sustainability performance*. *Corporate Governance* 19 March 2025; 25 (3): 534–566
- Nkgowe, T. & Concepcion Bengono Ncogo Okori. (2024). *The Influence of Board of Directors on Risk Management and Financial Performance: A Study within Chinese Corporate Governance*. *International Journal of Management and Commerce Innovations*, 12(1), 165–184. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13304559>
- Palermo, T., Power, M., & Ashby, S. (2017). *Navigating institutional complexity: The production of risk culture in the financial sector*. *Journal of Management Studies*, 54, 154–181
- Parker, L. D. (2008). *Boardroom operational and financial control: An insider view*. *British Journal of Management*, 19(1), 65–88.
- Quattrone, P., *Seeking transparency makes one blind: how to rethink disclosure, account for nature and make corporations sustainable*. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 2022. 35(2): p. 547-566
- Shanikat M, Aldabbas MM. *Perception of Corporate Governance Factors in Mitigating Financial Statement Fraud in Emerging Markets: Jordan Experience*. *Journal of Risk and Financial Management*. 2025; 18(8):430. <https://doi.org/10.3390/jrfm18080430>
- Tereso, A.; Santos, C.; Faria, J. *Risk Management Practices in the Purchasing System of an Automotive Company*. *Systems* 2025, 13, 444. <https://doi.org/10.3390/systems13060444>
- فنی، کیفیت نظارت بر ریسک‌های مالی را به‌طور چشمگیری ارتقا می‌دهد. پیشنهاد می‌شود؛ برنامه‌ریزی برای برگزاری منظم جلسات فصلی (و ماهانه در شرکت‌های پرریسک) با دستورکار مشخص شامل بررسی گزارش‌های حسابرسی داخلی، ارزیابی ریسک‌های نوظهور و نظارت بر انطباق، تعهد کمیته را به‌عنوان یک نهاد فعال تضمین می‌کند. در پایان پیشنهاد می‌شود با الهام از مطالعه ترسو و همکاران (۲۰۲۵)، هیئت مدیره و کمیته حسابرسی باید با همکاری مدیریت میانی، یک راهنمای عملی شامل فرآیندهای شناسایی، ارزیابی و پاسخ به ریسک‌های کلیدی تدوین کنند و با برگزاری کارگاه‌های داخلی، ظرفیت‌سازی در سطوح مختلف سازمان را محقق سازند.

فهرست منابع

- اسکو و & .شکریان اولامچی ل. (۱۴۰۳). *تأثیر ویژگی‌های مدیرعامل بر ریسک‌پذیری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران*. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری-2214, 8(28). Retrieved 2233. <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/2646>
- کاشانی، فاطمه، ۱۴۰۴، *تأثیر ویژگی‌های شخصیتی هیات مدیره بر ریسک تجاری شرکت‌ها، دومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری، مدیریت، اقتصاد و مهندسی صنایع*, <https://civilica.com/doc/2283845>
- مرادی، زهرا، حسینی، سیده فاطمه و سالاری بوری آبادی، رضا. (۱۴۰۴). *نقش واسطه‌ای مدیریت ریسک در رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد پایداری شرکت*. چشم انداز حسابداری و مدیریت-198, 8(100), 209.
- Alatassi, B., & Pillai, R. (2024). *Corporate governance and risk management: An evaluation of board responsibilities in western and Islamic banks*. *Economics and Business Review*, 10(1), 125–152. <https://doi.org/10.18559/ebv.2024.1.1004>
- Arena, M., Arnaboldi, M., & Azzone, G. (2010). *The organizational dynamics of enterprise risk management*. *Accounting, Organizations and Society*, 35(7), 659–675.
- Aven, T. (2023). *Cases of real-life policies related to risk: How can they enhance risk analysis and risk science?* *Risk Analysis*, 43(3), 433–439.
- Aven, T., & Flage, R. (2020). *Foundational challenges for advancing the field and discipline of risk analysis*. *Risk Analysis*, 40(S1), 2128–2136
- Bednarek, R., Chalkias, K., & Jarzabkowski, P. (2021). *Managing risk as a duality of harm and benefit: A study of organizational risk objects in the global insurance industry*. *British Journal of Management*, 32(1), 235–254

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 17/ No. 65/ Spring 2027

Presenting a paradigmatic model of the impact of the board of directors and audit committee on risk management in companies listed on the Tehran Stock Exchange

Mohammadsaleh Mazarzey

Department of Accounting, Zah.C., Islamic Azad University, Zahedan, Iran.
m.mazarzeyi@iau.ir

Hossein badiei

.Department of Accounting, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
(Corresponding author).
badiei@iau.ac.ir

Abbasali Haghparast

Department of Accounting, Zah.C., Islamic Azad University, Zahedan, Iran.
Aa.haghparastt@iau.ac.ir

Aziz Gord

Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran.
gord@pnu.ac.ir

Abstract

Today, risk management has attracted the attention of capital owners, managers of organizations, companies, and decision-makers as an intelligent management tool and an important economic driver. This study aimed to present a paradigmatic model of the impact of the board of directors and internal audit committee characteristics on risk management in Iranian companies, using the grounded theory qualitative research method and semi-structured interviews with 12 corporate governance and risk management experts in 1404. The statistical population included senior managers, auditors, and corporate governance experts active in the Tehran Stock Exchange. The results showed that the paradigmatic model based on the causal chain of structural characteristics of the board of directors (optimal size, high ratio of mandated/expert members) and the audit committee (strong financial expertise, high number of meetings) on the quality of risk management strategies has reporting compliance and improved asset productivity. The experts emphasized that in the Iranian context, the time commitment of mandated members takes priority over the independence of the board of directors, and the financial expertise of the audit committee plays a non-negotiable role as the backbone of financial risk monitoring.

Keywords: Board of Directors Characteristics, Audit Committee, Risk Management

